

**MAVZU: Elektr energiyasi iste'moli
me'yorlari va ularni qo'llash bo'yicha
masalalar.**

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ
ҚАРОРИ
ЭЛЕКТР ВА ИССИҚЛИК ЭНЕРГИЯСИДАН ФОЙДАЛАНИШ ҚОИДАЛАРИНИ
ТАСДИҚЛАШ ТЎҒРИСИДА

ПКМ-245

Истеъмолчининг ягона электр энергетика тизимининг энг катта кучланишли соатларида амалдаги юкламаси электр таъминоти шартномасида назарда тутилган кўрсаткичдан 5 фоиздан зиёд ортиқ бўлган тақдирда, ҳисоб-китоб даврининг охирида амалдаги юкламанинг ортиқча бутун қисми учун қайта ҳисоб-китоб қилинади ва белгиланган тарифнинг 100 фоизи миқдорида қўшимча ҳақ ундирилади. (ЎзР ВМ 01.11.2013 й. 295-сон Қарори таҳриридаги хатбоши)

электр энергияси (куват) истеъмолининг шартномадаги миқдори - тегишли ҳисоб-китоб даврида истеъмолчи томонидан истеъмол қилинадиган электр энергияси (куват)нинг ҳудудий электр тармоқлари корхонаси ва истеъмолчи ўртасидаги шартномада белгиланган миқдори;

Бунда электр энергиясига тарифлар ўзгарган санадан қатъи назар, электр таъминоти шартномаси ўз кучида қолади ва истеъмолчи олинган электр энергияси ва қуввати учун янги тариф кучга кирган кундан бошлаб у бўйича ҳақ тўлашга мажбурдир. (ЎзР ВМ 17.05.2010 й. 92-сон Қарори таҳриридаги хатбоши)

Электр энергиясига амалдаги тарифлар ўзгарган тақдирда, ҳудудий электр тармоқлари корхонаси уларнинг кучга киришидан камида ўн беш кун олдин қарорни оммавий ахборот воситаларида эълон қилади. (ЎзР ВМ 17.05.2010 й. 92-сон Қарори таҳриридаги хатбоши)

Бунда тариф ўзгарган тақдирда, истеъмолчи электр энергиясининг (актив, реактив энергия ҳам шу жумлага киради) ва қувватнинг аванс билан тўланган ҳажми учун, бироқ тўлов кунидан бошлаб кейинги 12 ойдан ортиқ бўлмаган вақтда қўшимча тўловлар тўлашдан озод этилади. (ЎзР ВМ 01.11.2013 й. 295-сон Қарори таҳриридаги хатбоши)

Худудий электр тармоқлари корхонаси истеъмолчига (маиший истеъмолчилардан ташқари) электр энергиясини уланган тармоқ орқали электр таъминоти шартномасида назарда тутилган миқдорда ва томонлар ўзаро келишган электр энергияси етказиб бериш режимига риоя қилган ҳолда етказиб беришга мажбурдир.

Электр энергияси истеъмолчилари (аҳолидан ташқари) 1 сентябргача чораклар бўйича бўлиб ишлаган ҳолда келгуси йилга электр энергияси истеъмолининг прогнозлаштирилаётган миқдори тўғрисида худудий электр тармоқлари корхонасига ёки истеъмолчининг электр қурилмалари электр тармоқларига уланган унинг бўлинмасига буюртманома беради. (ЎзР ВМ 01.11.2013 й. 295-сон Қарорига мувофиқ киритилган хатбоши)

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар аҳолиси томонидан электр энергияси истеъмоли прогнозини худудий электр тармоқлари корхонаси аҳоли ўсишини, уй-жой қурилишини ҳисобга олган ҳолда ҳар бир маиший истеъмолчи билан тузилган электр таъминоти шартномалари асосида белгилайди. (ЎзР ВМ 01.11.2013 й. 295-сон Қарорига мувофиқ киритилган хатбоши)

55. Электр энергияси учун ҳисоб-китоб қилишда, истеъмолчида кўп тарифли ҳисобга олиш прибори мавжуд бўлган тақдирда, белгиланган тартибда тасдиқланган табақалаштирилган тариф қўлланиши мумкин. Табақалаштирилган тариф сутканинг қуйидаги даврларида истеъмол қилинган ҳар бир кВт.соат электр энергияси учун ҳақ тўлашдан иборат бўлади:

- ярим тиғиз давр - асосий тариф (сутканинг ёруғ вақти);
- тиғиз давр - энг юқори тариф (ягона энергия тизимининг энг катта юкламали вақти - эрталабки ва кечки "энг катта миқдор");
- тунги давр - имтиёзли тариф (сутканинг қоронғи вақти).

Ma'lumot uchun: I tarif guruhiga ulangan quvvati 750 kVA va undan ortiq bo'lgan, elektr energiyasi uchun tabaqalashtirilgan tarif bo'yicha hisob-kitob qilinadigan iste'molchilar kiradi. Byudjyet tashkilotlari, fermer xo'jaliklari va suv iste'molchilari uyushmalarining nasos stansiyalari, shuningdek Davlat byudjyetidan moliyalashtiriladigan nasos stansiyalari bundan mustasno.

II tarif guruhiga quyidagilar kiradi:

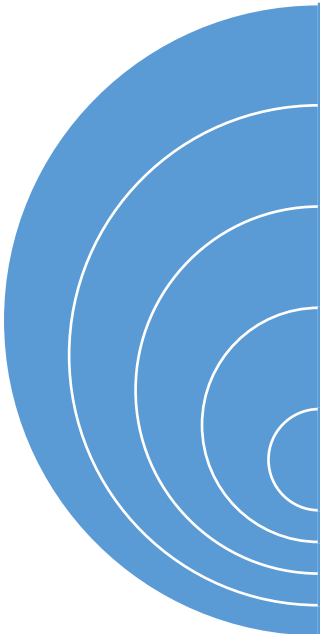
- elektr energiyasi uchun bir stavkali tarif bo'yicha hisob-kitob qiladigan iste'molchilar, maishiy iste'molchilardan tashqari;
- «O'zbekenergo» AJ va «O'zbekgidroenergo» AJ tarkibiga kiradigan, hududiy elektr ta'minoti korxonalarini, shu jumladan hududiy elektr tarmoqlari korxonalaridan elektr quvvati oladigan korxonalar va tashkilotlarning, shuningdek, elektr energiyasi ishlab chiqaruvchi korxonalarining ushbu korxonalar hududidan tashqarida alohida joylashgan obektlarining xo'jalik ehtiyojlari. Bunda «O'zbekenergo» AJ va «O'zbekgidroenergo» AJ tarkibiga kiradigan hamda elektr energiyasi ishlab chiqaruvchi korxonalar tomonidan xo'jalik ehtiyojlari uchun o'ziga tegishli tarmoqlarda elektr energiyasi ishlab chiqarish bo'yicha foydalanilgan elektr energiyasi amaldagi tannarx bo'yicha hisob-kitob qilinadi.

Guruh	Nomi	Narhi
I guruh	Sanoat va ularga tenglashtirilgan iste'molchilar, ulangan quvvati 750 kVA va undan yuqori. Ikki stavkali tarif: bir yilga 1 kVt eng yuqori yuklama uchun to'lov 1 kVt·soat iste'mol qilingan energiya uchun to'lov	336 000 so'm 158 so'm 10 tiyin
II guruh	Sanoat va ularga tenglashtirilgan iste'molchilar, ulangan quvvat 750 kVA gacha. Bir stavkali tarif: 1 kVt· soat iste'mol qilingan energiya uchun to'lov	204 so'm 30 tiyin
III guruh	Ishlab chiqarish qishloq xo'jaligi iste'molchilari, shu jumladan, byudjetdan moliyalashtiriladigan nasos stansiyalari	204 so'm 30 tiyin
IV guruh	Elektrlashtirilgan temir yo'l va shahar transporti (elektr tortish)	204 so'm 30 tiyin
V guruh	Nosanoat iste'molchilar, byudjet tashkilotlari, shahar ko'chalarini yoritish	204 so'm 30 tiyin
VI guruh	Savdo tashkilotlari, kafe, restoranlar va hizmat ko'rsatish sohasi korhonalari	208 so'm 50 tiyin
VII guruh	Aholi, aholi punktlari Elektr plitalar bilan jihozlangan turar joyi aholisi	204 so'm 30 tiyin 102 so'm 15 tiyin
VIII guruh	Isitish, issiq suv bilan ta'minlash va sovutish (konditsiyalash) ehtiyojlariga ishlatiladigan elektr energiyasi	215 so'm 60 tiyin
IX guruh	Reklama, illyuminatsiya	215 so'm 60 tiyin
X guruh	Energetika tizimining ho'jalik ehtiyojlariga	204 so'm 30 tiyin

Hisoblagich mavjud. Bir oyda sarflangan kilovatt soatini oling, sizning hududingizdagi amaldagi tarifga ko'paytiring. Siz elektr energiyasini iste'mol qilish uchun to'lashingiz kerak bo'lgan miqdorni olasiz. Hammasi oddiy! Ammo elektr zaryadini hisoblagichsiz qanday hisoblash mumkin? Amaldagi qonunchilik hayotning barcha xilma-xilligini quyidagi variantlarga kamaytiradi:

hisoblagich mavjud, ammo uni o'qishlar o'z vaqtida topshirilmagan (belgilangan tartibda)
hisoblagich mavjud, ammo u noto'g'ri (buzildi, tekshirish muddati tugadi)
hisoblagich mavjud, ammo pudratchining vakillariga energiya ta'minoti xizmatlaridan foydalanishga ruxsat berilmaydi
hisoblagich mavjud, ammo tekshirish paytida u qasddan buzilganligi aniqlandi
nihoyat, shunchaki hisoblagich yo'q. Va bunday vaziyat odatiy emas.

Iste'mol qilingan elektr energiyasini oyiga maishiy texnika bilan hisoblash uchun formula. Surat raqami 2

Endi uning formulasiga to'g'ridan-to'g'ri boramiz, uning tarkibiy elementlarini bilib, aniq hisob-kitoblarni amalga oshirishga kirishamiz. Texnika iste'molida soatiga 50 vatt (vatt) va kuniga 3 soat ishlaydigan ma'lum bir qurilmaning ishini ko'rib chiqaylik.

Uning ishi uchun energiya sarfini uch soat davomida hisoblang: $50W \times 3 = 150 \text{ Vt}$ bir kunda iste'mol qiladi. Keling, har oyda iste'mol qilinadigan oqim miqdorini hisoblab chiqamiz: kuniga 3 soat $\times$ 30 (ma'lum bir hisobot oyida kunlar) = 90 soatlik doimiy ish.

Keling, bir oy ichida qancha quvvat sarflashini hisoblayaylik: $50 \text{ V} \times 90 \text{ soat} = 4500 \text{ Vt}$. Oxirgi qadam, kilovotlarning sonini hisoblab chiqadi, u uchun haq to'lanadi: $4500 \text{ Vt} / 1000 = 4.5 \text{ Kv}$ (kilovot).

Ba'zi elektr istemolchilar quvvatlari

Холодильник	до 1 кВт
Компьютер	75 Вт
Телевизор	700 Вт
Стиральная машина	до 2 кВт
Пылесос	800 Вт
Фен	600 Вт
Утюг	1 кВт
Микроволновая печь	1 кВт
Электрочайник	2 кВт
Обогреватель	1,7 кВт
Электроплита	3,5 кВт
Монитор LCD	45-60 Вт
Лампа энергосберегающая	18 Вт
Лампа накаливания	40-100 Вт

электр энергияси сифати - электр энергияси параметрларининг давлат стандартлари бўйича белгиланган талабларга мувофиқлиги;

Savol: Elektr energiyaniing
qanday sifat ko'rsatkichlari bor?